

pe patru milioane. a intrat în „adormire” — precum masonii în '48, cine mai știe azi de marele proces ce li s-a intentat? — și s-a aneantizat, formal cel puțin. Sute de mii de membri ai aparatului represiv — să folosim cuvinte gingașe ca să nu deranjăm și jignim bieții oameni! — care a fost garantul și girantul puterii s-au volatilizat de parcă nici n-ar fi fost. Măi să fie: nici un vinovat? Cum așa? Chiar așa, ca la teatru, nene. Nimeni usturoi n-a mâncat, ei lasă că-l aranjăm noi și pe Cehov asta, gurile nu miros decât a vanilie și trandafiri. Ațiția colonei și generali care dădeau fiori — ba chiar și senzații mult mai concrete cu urmări fizice vizibile — se disculpă cu o nonșalanță și tenacitate demne de idealuri mai frumoase. Noi n-am făcut nici un rău, doar datoria, am apărat poporul, avutul obșteșc și ne-a fost gîndul doar la binele public și fericirea generală. Nu știu nimic, n-am auzit nimic, **nu cunosc! n-am fost informat!**, unii au dormit cînd pe străzi se omorau oameni, alții erau prin alte camere (?) tocmai cînd se transmiteau ordine ucigașe, pînă la urmă încep să crezi că ai halucinații. În femei și copii n-a tras nimeni — vorbe, oameni răi, ce mai! — înorși nici n-au existat, dacă ei au reușit să dispară, și nu ne rămîne decît să vișăm alături de Ania din **Livada de vișini**. Și o bucurie liniștită, o bucurie adîncă se va lăsa peste sufletul tău ca soarele în amurg peste zare, și vie zîmbi, mamă! Cum să nu te apuce pandaliile și să nu dai în fandacsie, cine e de vină? Unde sînt inovații? De ce n-ar fi Cehov, ă, chiar așa, ia să căutăm noi puțin la dosar. „Pînă mîine să fie la mine pe birou, nu sînt mulțumit de voi, luați banii de pomană, cum a rămas ăsta fără dosar?”, nu cumva e o intervenție străină că pe la noi oamenii sînt cumsecade, cum să fie moarte de om, noro, e clar că prin alte părți trebuie găsiți ticăloșii. Ia să vedem noi ce-i cu ăștia, ia, poftim, Ranevskaja, moșierii, Lopahin, negustor, Simeonov-Pisick, moșșier, cum de n-au fost trimiși ăștia la canal? cîtă lipsă de vigilență, ia să mai vedem, Irina Arkadina, artistă, Boris Trigorin, scriitor, Dorn, medic, păi ăștia-s de vină, mama lor de intelectuali, nu și-au virit mințile în cap niciodată, ei lasă că le arătăm noi, ce-și inchipuie! Ceva foarte simplu și straniu în același timp: toate socotelile cu implicații juridice se învîrt în jurul participării la represiunea organizată între 16 și 22 decembrie. Că ăla a zis, ba că n-a spus, a fost prezent la teleconferință sau nu s-a trecut în stenogramă. **DAR. Pînă la 16 decembrie** cine a fost „male și tale” de ne clănțăneau dinții în gură de fiecare dată cînd îți bătea cineva în ușa? Cine au fost **STÎLPILII SOCIETĂȚII** — care nu e o piesă de Ibsen, ci o dramă pe care am trăit-o cu toții în acești zeci de ani, de cînd am fost copii și pînă am îmbătrînit înainte de a fi bătrîni? Mi se face greață mie de mine însumi cînd văd cu cîtă nerușinare și indecență — nu numai în fața miilor de victime — nimeni nu e dispus să-și recunoască „cinstii” și „din suflet” vinovăția. Oare chiar nimeni nu vrea să înțeleagă că, totuși, se poate trăi și altfel? Chiar și cei căzuți în greșală au șansa asta. Unde sînt torționa-

rii? Delatorii, informatorii, anchetatorii? Oare nu sînt niște pașnici cetățeni care trăiesc așezat și blînduț printre noi, ne zîmbim și ne mîngîiem reciproc copiii, niște oameni cumsecade la urma urmelor? **Adevărul este o proprietate publică**, clama (cam în deșert, dar cu consecvență!) S. Grigorian, un dizident conațional cu Cehov. Dar dacă nimeni nu are nevoie de adevărul integral? Toți fug de el, și pe scenă și în viață. Atunci sigur că o șmechereală de proastă calitate, amestec de Pristanda, Cațavencu și Dandana-che, încearcă să convingă și să exploateze cu viclenie propriile noastre slăbiciuni. Creștinești, omenești, oricare ar fi ele. Adică, la urma urmelor, de ce să trimitem în producție oameni care au bătut și schingiuț, au filat și filmat și turnat prieteni, chiar și rude, au degradat și înjosit tot ce e mai nobil și frumos între oameni? Iar dacă nu te simți vinovat cu nimic, de ce n-ai deveni și nițel erou? Mai o stea, mai două, mai cinci, coniacul fin și cu buchet oferit la avansare. Urmăream („ca la teatru”) la televizor imagini din nopțile de cumpănă și împușcături prezentate acum, la început de martie, și parcă visam. Doi generali, unul în uniformă — vă mai aduceți aminte de schița lui Cehov **Nuntă cu general?** — altul în civil (dar ambii cu brasarde tricolore la brați!), oameni dintre cei mai bine informați și temuți din țară, jucau minunat — credeau domniile lor — niște roluri de inocenți și vajnici luptători pentru democrație. Cuvîntul **dement** folosit pentru cel care pînă cu cîteva ore înainte fusese președintele țării și secretar general de partid de către unul dintre cei care l-au **susținut și protejat** mi se părea nerușinată! Se juca teatru!

Nu este o ipoteză ci o convingere. Cum să te transformi în 24 de ore din lup hrăpăreț în ciobănesc mioritic, apărător de nădejde al turmei? O scenă imagine antologică: Postelnicu (șefu!) introdus în camera unde mai micul subaltern — ge-

neralul Vlad — cu fața la aparatul de luat vederi asigura poporul de devotamentul lui. Iar pe (săracu!) Postelnicu nu-l mai cunoștea nimeni, un ticălos reținut de revoluționari, un dement mai mic, noi nu-l cunoșteam, nu e „de-ai noștri”. Oare ce era în sufletul (brrrr!) lui Postelnicu văzîndu-l pe d. general Vlad că nu-i spune „Să trăiți!”? Iar dacă în noaptea cu pricina domni generalii au dat unele dispoziții prin care s-au salvat și alte vieți omenești e foarte bine, dar vina domniilor lor pînă în acel moment rămîne intactă. Se pot acorda circumstanțe atenuante, dar răspunderea — nu numai morală — este imensă. „Colaborarea” și convertirea în ultima clipă la noul făgaș al istoriei nu poate ierta (nici uita!) tot ce-au însemnat aceste cohorte de mandarini ai terorii în masă. Mai mult, răul indus în adînc: în Germania de răsărit — cifrele s-au dat publicității! — la fiecare „lucrător” din securitate erau arondați 35 (trezeci și cinci!) de informatori. Oamenii obscuri, „cehovieni”, de la studeții și muncitori pînă la chelneri, universitari, administratori de locuințe și gospodine. O uriașă pînză de păianjen a delațiunii și suspiciunii reciproce.. Poate nici nu vom putea acuza tot ce-ar fi de adus la lumină. Omul transformat în priurul lui dușman, prietenul sacrificat pentru o bursă în străinătate, iar egoismul echivalînd cu justificarea. Tocmai de aceea, acum, la 150 de ani de la moartea unui om bun și blînd, nu-i putem ierta (sufletește, desigur, justiția își va vedea oricum de socotelile ei care nu totdeauna coincid cu ale noastre) pe toți acești actori ai morții și uritului. Să uităm deci pentru o seară de Nuță, Mihalea, Macri și Iulian Vlad, de Chițac și Gușe și să ne ducem la **Pescărușul**. După spectacol, dacă nu aveți nimic de scris pentru vreo revistă, va fi mult mai frumos. Poate nu totul e atît de urît. „Konstantin Gavrilovici s-a împușcat...”, este ultima replică din piesă. Oare unde am mai auzit așa ceva? □

UN PICTOR PERSONAJ DAN DUMITRESCU

De un secol a picta este un mod de a face ca tot ce se află în fața ochilor tăi să arate întocmai cum vrei (deci altfel decât cum e), să arate în ce crezi sau ce și cât contești. Această ipoteză-principiu are un corolar. Pictorul este, aproape în mod obligatoriu, actor-personaj. El „spune” o mulțime de „replici” pe care le-a auzit și care l-au fermecat cindva, pe care le-a memorat după ce, dintr-o pictură sau alta, le-a smuls din context. Dacă-l lași pe pictor să vorbească despre sine și pictura sa, vei constata cu stupeoare că actorul din el se dilată cât volumul promisiunilor și ambițiilor sale. Nu-l poți opri. Iar el nu se poate controla. „Regizorul” acestui actor, singurul apt să-i dea dimensiunea precisă de personaj, este pictura pe care o face. Paradoxul în aceasta constă: obiectul inert este cel care-i dă actorului dimensiunea de personaj viabil. Din lucrările sale, deci, poți vedea ce și cât poate realiza din cele ce spune ori din ceea ce crede despre sine actorul-pictor. Îi vezi opera și afli din cine citează și ce comunică în plus din mozaicul citatelor rostite și iubite de către acel actor-pictor.

Iată, însă, o excepție: Dan Dumitrescu — în cazul lui, personajul este mai important decât actorul. De data aceasta, personajul-actor vede în toate și peste tot **omenire, omenet, mulțime, mase de oameni**. Reproducerea de mai sus e absolut găltoasă. Spațiul, în întregime, e cotropit de expansiunea demografică a fantasmelor care-l bintuie pe născătorul lor. Cer și pământ fac aluzie la chipul uman, la segmente de trup, tot așa precum detalii din perimetrul ocupat de prezența umană sînt de o străvezime prin care ghicești lucruri neînsuflețite sau segmente din acestea. Ironia de care poate fi acuzat pictorul e iscată de trecerea sa, ca dintr-o încăpere în alta, din extaz la trezie și invers. Mai toate picturile lui Dan Dumitrescu sînt fotograme ale unei pinze pe dedesubtul căreia fojgiaie MARIONETE, sau ale unei scene de teatru în care personajele sînt înfășate în, îndopate cu sau decupate din aceeași pinză care e fundalul de decor. Fiecare detaliu se referă la altceva, insinuează, confundă planurile. Ansamblul e egal zgomotos ca o împătimită mulțime care comentează politică ori sport. Un **spectacol** în care tot ce mișcă, în același timp comentează toate cîte se întîmplă întrînsul. O pictură obositoare și fascinantă. (Obositoare și fascinante sînt și zilele pe care le trăim). Pentru că în fața ei te simți stingher.

Paul Cornel Chitic

INEVITABILUL CARAGIALE

DE LA IOV LA PAN

DAN C. MIHĂILESCU

Ca unul care, după vorba lui Galacton, ne-a arătat „pe noi în pielea goală”, Caragiale n-a fost niciodată iubit cu adevărat de români. Nu-i vorbă, e adevărat că nici „Caragiale nu ne iubea și avea dreptate. De aceea n-a voit să moară între noi... a plecat dintre noi și a murit prin străini”, conchidea părintele scriitor în necrologul din 1912. Caragiale a fost venerat la bătrînețe, fluierat, adorat de caracudă, dușmănit de rechini și îngăduit de mediile regale, a fost aplaudat, hulit, acuzat, recunoscut drept „Molière al nostru” ș.a.m.d., dar iubit cu adevărat n-a fost niciodată. Transplantul acestui „ultim ocupant fanariot” a fost resimțit ca străin de organismul național.

Iubit, idolatrizat, zeificat a fost Eminescu, al cărui destin a căpătat iute figură de Christ răstignit pe crucea românismului, spre a-i spăla păcatul originar, zăpăsit lui Adam, al lui Manole și-al Mioriței. Și, atunci, Caragiale? El ce altceva să fie, rămasul în viață, de nu Iuda? De nu cumva, mai degrabă, Iov! Moartea lui Eminescu a coincis — simbolic — cu uciderea lui Caragiale. Mitul celui dintîi, din care ne înfruptăm utopiile de-o sută de ani, curățîndu-ne din timp în timp genialitatea noastră în a eșua carnavalesc, a proiectat definitiv anatema pe figura de infern a celuiilalt. Eminescu ne-a dat tot ce nu aveam. Caragiale ne-a luat și bruma de avere. Unul ne-a investit, ne-a trăvestit cosmic, oferindu-ne împărăția imaginară. Celuilalt i-a fost hărăzită pustierea lui Iov, lepra „din talpa picioarelor pînă în creștetul capului”.

„Ca să pot muri liniștit/Pe mine, mie redă-mă” clama poetul „Odei”. Și Dumnezeu i-a împlinit vrerea. Spune Iov: „Oricît aș fi de drept, gura mea mă osîndește, și chiar dac-aș fi fără prihană, mă scoate vinovat”. „Cu adevărat, Iov trebuie încercat pînă la urmă, pentru răspunsurile lui ca din gura unor oameni fără de lege” au decretat contemporanii și s-a grăbit posteritatea să accepte. Numai că, pînă la urmă, cum știm, Dumnezeu românilor i-a certat pe emisari și le-a zis: „mînia mea arde împotriva voastră, pînă la urmă, cum știm, Dumnezeu românilor i-a certat pe emisari și le-a zis: „mînia mea arde împotriva voastră, fiindcă n-ați vorbit despre mine adevărul, ca robul meu Iov.”

Nu sînt mulți, dar nici puțini cei care vād în Eminescu și Caragiale fața și reversul monedei naționale, sau „a filei două fețe” în termenii „Glossei”. Lucru perfect adevărat: numai laolaltă masca risului și masca plînsului pot cuprinde integral spațiul scenei. Însă maniheismul acestei viziuni e periculos, întîi de toate prin ocultarea legăturilor de profunzime dintre cele două entități „antagonice”. Eminescu și Caragiale sînt mult mai aproape unul de celălalt decât sîntem dispuși să acceptăm. Conservatorismul, scepticismul, fatalismul — ca trăsături comune — nu sînt nicidecum neglijabile. Ironia caustică, plictisul sarcastic, micile frivolități de salon, arietele de operetă și bufoneria butaforică există la Eminescu. După cum în Caragiale sînt destule zone de angoasă și mister psihologic, de furie patologică și de nostalgism, e drept, mai mult nastratinesc, decât romantic.

